

8. Загальна декларація прав людини, прийнята 10 грудня 1949 р. Генеральною Асамблеєю ООН [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua/
9. Конвенція про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках СНД від 7 жовтня 2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.portal.rada.gov.ua/

Анотація

Сон С. С. Міжнародні стандарти та національне законодавство України. — Стаття.

Стаття присвячена діяльності політичних партій та їх участі у місцевих виборах, є об'єктом міжнародного співробітництва, отже мають існувати певні міжнародні стандарти такої діяльності.

Ключові слова: політичні партії, місцеві вибори, міжнародні стандарти ОБСЄ, Рада Європи, Європейський Союз, експерти.

Аннотация

Сон С. С. Международные стандарты и национальное законодательство Украины. — Статья.

В статье рассматривается деятельность политических партий и их участие в местных выборах, является объектом международного сотрудничества и имеют право существовать определенные международные стандарты такой деятельности.

Ключевые слова: политические партии, местные выборы, международные стандарты ОБСЕ, Совет Европы, Европейский Союз, эксперты.

Summary

Son S. S. International Standards and the National Legislation of Ukraine. — Article.

The article outlines the activities of political parties and their participation in the elections to local power bodies. The parties are the subjects of international cooperation and have the right to participate in such activity according to certain international standards.

Keywords: political parties, local elections, OSCE international standards, European Council, European Union, an expert.

УДК 343.72/73(477)

Д. Є. Волкова

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СУДОВІ ІНСТИТУЦІЇ: ПИТАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Критичний аналіз теоретичних аспектів принципу поділу державної влади та дослідження специфіки його втілення в державно-правову практику різних країн дозволяє стверджувати, як вказується в літературі, що цей принцип означає не тільки жорсткий розподіл функцій та компетенції між владними структурами, але й єдність влади, механізми тісної взаємодії її гілок між собою для вирішення актуальних проблем державотворення [1, 37]. Засновники теорії поділу влади запропонували не лише власне концепцію поділу влади, а й створили цілісний механізм стримувань та противаг, який мав забезпечувати як поділ державної влади, так і тісну взаємодію її гілок. Якщо Ш. Мон-

теск'є запропонував розділити владу і вважав, що вона об'єднається в силу своєї природи, то засновники Конституції США особливу увагу приділили саме механізму стримувань та противаг [2, 136].

При цьому правова держава неможлива без оптимального поділу влади, з допомогою якого вона організовується і діє у чітко встановлених конституцією правових межах, а взаємовідносини між різними владними структурами базуються на демократичних засадах. Поділ влади — раціональна модель практичної організації механізму державної влади в демократичній державі, при якій здійснюються гнучкий взаємоконтроль і взаємодія вищих органів держави як частин єдиної влади через систему стримувань і противаг.

Відповідні системи стримувань і противаг, які мають урівноважувати дію всіх трьох гілок державної влади, є важливим фактором узгодженого їхнього функціонування. Саме за допомогою функціонального поділу влади і запровадження системи стримувань і противаг можна досягти «політичної свободи» інституційного характеру, тобто тієї «конституційної свободи», без якої неможлива «особиста свобода» [3, 410]. На досягнення цієї головної мети, через «стримуване правління», має бути побудована низка інституційних інструментів і засобів юридичного та морального характеру. Тобто влада має бути структурована у такий спосіб, щоб вона сама була «утримувачем влади», щоб інституту влади було встановлено (уконституйовано) та побудовано у такий спосіб, який би забезпечував досягнення мети [4, 55]. Тільки так може гарантуватися головна фундаментальна цінність у суспільстві — свобода людини. Інакше кажучи, «поділ влади», «стримування і противаги», «стримуване правління» спрямовані на забезпечення свободи та її захист від зловживань влади.

Ось чому Конституція України має передбачати створення державних органів, наділених таким обсягом компетенції і повноважень, які необхідні лише для належного вирішення поставлених завдань. У зв'язку з цим обсяг відповідних завдань уповноваженої державної влади має бути конституційно обґрунтованим і забезпеченим. Тільки в такий спосіб можна регулювати утворення і формування органів державної влади, відповідність їх функцій поставленим перед ними завданням. Конституція України має упорядковувати ці функції, щоб вони належним чином доповнювали одна одну і забезпечували надійне співробітництво, відповідальність і контроль, що унеможливить зловживання компетенцією і водночас забезпечить рівновагу між законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади.

Конституції України, таким чином, належить особлива роль у системі нормативної регламентації механізму організації і функціонування державної влади, оскільки вона закріпила не лише принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, а й принцип взаємодії різних її гілок між собою, який знайшов своє втілення в тексті Основного Закону опосередковано. Детальний аналіз положень Конституції України, норми якої закріплюють взаємодію органів державної влади у сфері законодавчого регулювання, в бюджетній, фінансовій, кадровій та в інших сферах, а також щодо здійснення органами державної влади контрольних функцій тільки переконливо доводить

наведене твердження. При цьому для забезпечення її впливу на встановлення взаємодії органів державної влади важливе значення мають усі функції Конституції України, але особлива роль належить її установчій, правонадільній та обмежувальній функціям [5, 9].

Зрозуміло, що через сам факт існування кількох гілок влади, суперечності між ними неминучі. Однак «відповідальність держави перед людиною за свою діяльність» (ст. 3 Конституції України), обумовлена «організацією державної влади на підставі договору» та «функціонуванням державної влади під орудою верховенства права» [3, 168], зобов'язує органи державної влади діяти узгоджено, тобто «на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (стаття 19 Конституції України).

У зв'язку з цим існує необхідність посилення відповідальності держави перед людиною, зокрема, за втілення конституційних цінностей, що реалізуються через розподіл конституційних повноважень між органами державної влади (стаття 6 Конституції України). Саме в такий спосіб держава, її органи, посадові і службові особи можуть легітимізувати себе перед суспільством. Саме ж відображення принципу поділу влади в Конституції України потребує змістовного осмислення, зокрема в частині вдосконалення механізму конституційно-правової відповідальності і визначення відповідних гарантій діяльності органів державної влади.

Йдеться не тільки про відповідальність органів останньої перед людиною, а й про відповідальність одних органів влади перед іншими, що забезпечує їх конституційну рівновагу як ефективного засобу забезпечення свободи людини. Саме принцип верховенства права (ст. 8 Конституції України) і принцип законності (ст. 19 Конституції України), які є запорукою виконання державою частини «суспільного договору» — прийнятих на себе зобов'язань перед людиною, повинні регулювати відносини між гілками влади і бути своєрідною гарантією забезпечення балансу сил між ними. Тобто будь-які дії з боку держави, спрямовані на обмеження прав і свобод людини і громадянина, повинні відповідати принципу справедливості, закладеному в основу права. Ще Ж.-Ж. Руссо стверджував, що «суспільний договір» — це ідеал, якого треба прагнути; саме таке суспільство є «справедливим» і «єдино легітимним» (тобто «єдино можливим за законністю свого походження»). Саме цей тип суспільства, на переконання автора, цілковито «відповідає природі людини» [1, 37].

Зумовлена сутністю конституційно визначеного принципу поділу влади взаємодія і взаємовплив «розподілених влад» об'єктивно передбачають визнання конституційно-правового принципу взаємодії різних гілок державної влади, який є важливим для побудови в Україні демократичної, правової, соціальної держави. Наразі, в літературі утверджується позиція, за якою на сучасному етапі в Україні йде процес становлення конституційного інституту забезпечення взаємодії різних гілок державної влади, який є субінститутом у складі генерального інституту державної влади [1, 9].

Саме у контексті конституційно-правового принципу взаємодії різних гілок державної влади видається методологічно вірним розглядати конституційно

зумовлену взаємодію Уповноваженого Верховної Ради з прав людини і національних судових інституцій у сфері забезпечення прав людини.

Варто вказати, що для повноцінної реалізації прав і свобод людини потрібне не лише їх нормативно-правове закріплення, але і створення дієвих державно-правових інститутів, здатних допомагати громадянам ефективно захищати свої права і свободи. Правовий механізм будь-якої сучасної демократичної держави повинен включати ефективно працюючі механізми захисту прав громадян, не лише традиційні (парламентські, судові, прокурорський), але відносно нові, до яких можна віднести і інститут омбудсмена.

Інститут омбудсмена — Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини отримав всесвітнє визнання як засіб контролю за публічною адміністрацією і ефективного захисту прав людини, продемонструвавши, з одного боку, здібність до саморозвитку і пристосування до конкретних державно-правових умов тієї або іншої країни, її політичних, правових традицій, а з іншого — здатність зберігати основні характеристики і функції інституту і перш за все функцію захисника прав і свобод громадян від порушень з боку державної влади, функцію посередника між державою і громадянським суспільством.

В Україні інститут омбудсмена — Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини — було запроваджено у 1996 році Конституцією України, відповідні положення якої отримали своє логічне продовження у Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [6]. Дотеперішнього часу накопичений достатній практичний досвід формування і функціонування цього інституту в нашій країні [7–8], так само вагомим є здобуток вітчизняних науковців, які досліджували найрізноманітніші аспекти правового статусу та діяльності вітчизняного омбудсмена [9–13].

Втім уявляється, що ставити крапку у триваючому науковому осмисленні цієї проблематики передчасно. Так, вже напрацьований Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини досвід правозахисної роботи вочевидь потребує узагальнення і оцінки з метою подальшого удосконалення правової основи його діяльності. Так само відкритим залишається питання про те наскільки ефективна робота інституту омбудсмена у сфері дотримання прав громадян в Україні і які перешкоди не дозволяють повною мірою реалізувати мету захисту прав окремого громадянина, соціальних прошарків і повністю розкрити правозахисний потенціал інституту, досягнувши належного рівня дотримання прав людини. У цьому контексті зокрема видається можливим вказати на очевидну потребу змістовного дослідження функціонально-практичної взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з іншими державними інституціями, на які покладено відповідні функції і повноваження щодо організації та здійснення юридичного забезпечення реалізації, охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина.

Зважаючи на незмінну увагу вітчизняних фахівців до механізму забезпечення прав і свобод особи в цілому і організаційно-правових гарантій як однієї з його складових зокрема [14–17], зокрема слід вказати ті принципові моменти, що визначають і характеризують актуальність дослідження саме функціо-

нально-практичної взаємодії українського омбудсмена з іншими залученими до цієї сфери державними органами.

По-перше, вітчизняними науковцями, які спеціально досліджували конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, особливо наголошується на незалежності, функціональній самостійності, політичній нейтральності цього високоавторитетного органу, діяльність якого скерована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина [12, 13]. О. В. Марцеляк у зв'язку з цим стверджує, що «...Уповноважений Верховної Ради України з прав людини виступає саме автономною інституцією, яка займає в структурі органів державної влади самостійне місце, не входячи у жодну з гілок влади, функціонуючи в режимі їх стримування і противаги» [18, 26]. В. Б. Барчук підкреслює, що омбудсмена «...необхідно розглядати як одного з головних суб'єктів забезпечення безпеки особистості в нашій державі, а також ставити у зв'язку з цим питання про розгляд Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини як одного з суб'єктів національної безпеки України» [10, 8].

По-друге, згідно зі ст. 3 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» метою діяльності цієї посадової особи визнано, зокрема, запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню. Цілком очевидно, що ця діяльність покликана бути однією з гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина. При цьому відомо, що найголовнішою з таких гарантій є судовий захист. Тому очевидним є відповідне поєднання сфер «інтересу» суду та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Про таке поєднання свідчить і зміст ст. 55 Конституції України, де констатовано захист прав і свобод людини і громадянина судом (ч. 1) і засобом діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (ч. 3).

По-третє, як зазначається в ст. 4 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», діяльність цієї посадової особи доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відмінняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод. Разом з тим Уповноважений Верховної Ради України з прав людини має право звертатися з поданням, зокрема, до органів державної влади щодо порушень положень Конституції України, законів України, міжнародних договорів України стосовно прав і свобод людини і громадянина (ст. 15). В контексті цього права цілком логічним є його наділення повноваженнями звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод особи, особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі та бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, звертатися до Конституційного Суду України з відповідними конституційними поданнями тощо.

При цьому дослідження функціональної взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та національних судових інституцій, зокрема Конституційного Суду України, на наш погляд, становить особливий інтерес

не стільки і не тільки через недостатність спеціальних досліджень. Справа в тім, що діяльність єдиного органу конституційної юрисдикції в основному спрямована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Окрім розгляду прямих звернень з цих питань, Конституційний Суд України в інших справах стежить за тим, щоб навіть в опосередкованих формах у правових актах не допускалося їх порушень. При цьому за своїм призначенням Конституційний Суд України не є спеціалізованим у цій сфері державним органом. Таку функцію він виконує, маючи завдання гарантувати верховенство Конституції, основу якої саме і становить правовий статус людини і громадянина.

Права і свободи Конституційний Суд України захищає шляхом: оцінки конституційності законів та інших підконтрольних йому правових актів органів влади, чинних і тих, що узгоджуються Верховною Радою, міжнародних договорів; офіційного тлумачення Конституції та законів України; перевірки законопроектів про внесення змін до Конституції на предмет неприпустимості в них положень, які б скасовували чи обмежували права і свободи людини і громадянина.

Що стосується останнього повноваження, то воно є унікальним. Тут Конституційному Суду України дано право на час дії Конституції гарантувати недоторканність закріплених у ній прав і свобод. Це дуже важлива запорука демократії, оскільки навіть шляхом внесення змін до Основного Закону ніхто не зможе завдати шкоди демократичним здобуткам у сфері прав і свобод. Покладення цих повноважень на єдиний орган конституційного контролю є виправданим, він не є суб'єктом права внесення змін до Конституції і має можливість об'єктивно оцінювати в цьому аспекті законопроекти Президента України або не менш як третини народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради України. Окрім того, що дуже важливо, тут Конституційний Суд України, по суті, захищає інтереси всього народу, оскільки зміни до Конституції з питань, що безпосередньо стосуються прав і свобод людини і громадянина, не передбачають затвердження на всеукраїнському референдумі.

Як видається, висловлені вище тези переконливо диктують необхідність змістовної характеристики функціональної взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Конституційного Суду України.

Нагадаємо, що Законом України «Про Конституційний Суд України» [19] Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначено суб'єктом права на конституційне звернення з питань конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та офіційного тлумачення Конституції та законів України (ст. ст. 40, 41). Надання Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини вказаних повноважень закріплюють і відповідні положення ст. 13 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Характерним прикладом практичної реалізації вказаних повноважень є звернення Уповноваженого Верховної Ради України Н. Карпачової у квітні 2000 року до Конституційного Суду України з поданням щодо конституцій-

ності ст. ст. 11, 16 Закону України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», в якому:

1) вказала на невідповідність їх положень вимогам Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, ратифікованого Президією Верховної Ради Української РСР 19 жовтня 1973 року, Конвенції Міжнародної організації праці «Про свободу асоціацій та захист права на організацію» № 87 1948 року, ратифікованої Українською РСР 11 серпня 1956 року і підтверджених Законом України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 року;

2) зазначила, що вимоги Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року та Конвенції Міжнародної організації праці № 87 не знайшли відповідної імплементації в Законі України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [20].

Конституційний Суд України, об'єднавши конституційні подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) ст. ст. 8, 11, 16 Закону України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» в одне конституційне провадження, ухвалив Рішення від 18 жовтня 2000 року № 11-рп/2000 (справа про свободу утворення профспілок) [21]. Цим рішенням єдиний орган конституційної юрисдикції визнав окремі положення Закону України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» неконституційними, оскільки вони порушують право громадян на свободу об'єднання.

Іншим прикладом функціональної взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та Конституційного Суду України є рішення у справі щодо конституційності ст. 248-3 ЦПК України [22]. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у своєму поданні до Конституційного Суду України порушила питання щодо відповідності положень абз. 3, 4, 5 ст. 248-3 ЦПК України положенням ст. 55, 124 Конституції України. На думку автора подання, положення абз. 3, 4, 5 ст. 248-3 ЦПК України, які виключають з підвідомчості судів скарги на: акти, що стосуються забезпечення обороноздатності держави, державної безпеки, зовнішньополітичної діяльності держави, збереження державної, військової і службової таємниці (абзац третій); акти і дії службових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду, якщо законодавством встановлено інший порядок оскарження (абзац четвертий); акти і дії об'єднань громадян, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їх внутріорганізаційної діяльності або їх виключної компетенції (абзац п'ятий), обмежують право особи на судовий захист та звужують коло правовідносин, на які поширюється юрисдикція судів, а отже, суперечать положенням статей 55, 124 Конституції України.

Розглянувши конституційне подання, Конституційний Суд України своїм рішенням визнав неконституційними певні положення абз. 3 та 4 ст. 248-3 ЦПК України як такі, що сформульовані в такий спосіб:

1) що судам загальної юрисдикції взагалі не підвідомчі скарги громадян на акти, які стосуються обороноздатності держави, державної безпеки, зовнішньополітичної діяльності держави, збереження державної, військової і службової таємниці, що суперечить ст. ст. 55, 64, 124 Конституції України;

2) що позбавляють громадянина права звернутися до суду за захистом своїх прав і свобод, якщо встановлено лише позасудовий порядок оскарження.

У цілому ж лише станом на 1 грудня 2008 року Конституційним Судом України було отримано та опрацьовано чотири конституційні подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [23]. У той же час було безпідставно зводити функціональну взаємодію вказаних органів виключно до реалізації Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини свого права на конституційне подання з нормативно визначених питань. Показовим у цьому плані є «Висновки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо підвищення ефективності діяльності Конституційного Суду України в галузі захисту прав людини» [24]. У «Висновках...», зокрема, констатована проблема термінів розгляду Конституційним Судом України конституційних подань омбудсмена. Так, наприклад, вже згадане конституційне звернення Уповноваженого Верховної Ради України щодо конституційності ст. 248-3 ЦПК України було направлено 11 квітня 2000 року, а рішення прийнято 23 травня 2001 року. Іншою не менш важливою проблемою є негативна практика Конституційного Суду України тотальних відмов у відкритті конституційного провадження за зверненнями фізичних осіб з мотивів ненаведення заявниками фактів неоднозначного застосування судами положень Конституції або законів, про офіційне тлумачення яких йдеться у зверненні громадян.

На наш погляд, висловлені омбудсменом зауваження щодо ефективності діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції слід розглядати не тільки як реалізацію титульної функції Уповноваженого Верховної Ради України, але й як прояв і результат їхньої функціональної взаємодії у процесі забезпечення прав і свобод людини і громадянина. При цьому попри те, що на час організації Конституційного Суду України Основним Законом України, Законом про цей суд були створені оптимальні законодавчі умови для висококваліфікованої і незалежної діяльності єдиного органу конституційної юрисдикції, варто визнати, що десятирічне функціонування Конституційного Суду України висвітлило низку проблем, які потребують законодавчого вирішення. Серед них важливе значення для підвищення результативності Конституційного Суду України у царині забезпечення прав і свобод людини і громадянина та ефективності його взаємодії із Уповноваженим Верховної Ради з прав людини має забезпечення виконання його рішень, а у певних випадках — своєчасне застосування встановлених санкцій за їх невиконання. Можливим шляхом вирішення констатованих проблем мало б стати прийняття окремого закону про конституційне судочинство, який би мав врахувати пропозиції щодо змін і суттєвих доповнень до законодавчого регулювання організації і функціонування Конституційного Суду України.

Література

1. Веніславський Ф. В. Взаємодія гілок державної влади як принцип основ конституційного ладу України // *Право України*. — 1998. — № 1. — С. 34–38.
2. Бабенко К. А. Проблеми взаємодії гілок державної влади в політико-правовій традиції класичного американського конституціоналізму // *Держава і право: зб. наук. пр.* — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — Вип. 18. — С. 133–139.
3. Головатий С. П. Верховенство права: монографія. У 3 кн. Кн. 1 / С. П. Головатий. — К., 2006. — 624 с.
4. Тесленко М. Розподіл повноважень: політична вигода чи конституційна відповідальність? // *Вісник Конституційного Суду України*. — 2007. — № 5. — С. 55–61.
5. Веніславський Ф. В. Роль Президента України в механізмі забезпечення взаємодії законодавчої та виконавчої гілок влади // *Нова політика*. — 1998. — № 1. — С. 7–11.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 груд. 1997 р. № 776/97-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. — 1998. — № 20. — Ст. 99.
7. Карпачова Н. І. Перший Омбудсман України на захисті прав людини: зб. док., 1998–2006 / Н. І. Карпачова. — К.: [Азимут-Україна], 2007. — 713 с.
8. Нечипоренко О. Л. Знайомтесь: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини / О. Л. Нечипоренко. — К.: Ін-т громад. суспільства: [Леста], 2004. — 24 с.
9. Барчук В. Б. Вдосконалення форм і методів діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. — 2004. — № 5. — С. 102–111.
10. Барчук В. Б. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як суб'єкт забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В. Б. Барчук; Київ. нац. ун-т внутр. справ. — К., 2006. — 19 с.
11. Дідковська І. О. Омбудсмен у системі інститутів правової держави: порівняльно-політологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / І. О. Дідковська; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2007. — 19 с.
12. Закоморна К. О. Інститут омбудсмана як засіб забезпечення прав і свобод людини та громадянина (порівняльно-правовий аналіз): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / К. О. Закоморна; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — Х., 2000. — 16 с.
13. Марцеляк О. В. Інститут Омбудсмана: теорія і практика / О. В. Марцеляк; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2004. — 448 с.
14. Валькова К. Г. Механізм забезпечення прав і свобод особи: питання теорії і практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / К. Г. Валькова; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К., 2000. — 16 с.
15. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — С. 217–242.
16. Олійник А. Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія / А. Ю. Олійник. — К.: Алеута: КНТ: Центр навч. л-ри, 2008. — 472 с.
17. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення / О. В. Пушкіна; відп. ред. О. В. Скрипнюк — К.: Логос, 2006. — 415 с.
18. Марцеляк О. В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02 / О. В. Марцеляк; Одес. нац. юрид. акад. — О., 2004. — С. 26.
19. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовт. 1996 р. № 422/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. — 1996. — № 49. — Ст. 272.
20. Конституційне подання Уповноваженого Верховної Ради з прав людини від 12 квітня 2000 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. — Режим доступу: www.ombudsman.kiev.ua/konst_pod/Const_pod_2.htm.
21. Рішення Конституційного Суду України від 18 жовтня 2000 року № 11-рп/2000 у справі за конституційними поданнями народних депутатів України та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) статей 8, 11, 16 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» (справа про свободу утворення профспілок) // Офіційний вісник України. — 2000. — № 43. — С. 131. — Ст. 1857.
22. Рішення Конституційного Суду України від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001 у справі за

- конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень абзаців третього, четвертого, п'ятого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України та за конституційними зверненнями громадян Будинської Світлани Олександрівни і Ковриги Сергія Володимировича щодо офіційного тлумачення положення абзацу четвертого статті 248-3 Цивільного процесуального кодексу України (справа щодо конституційності статті 248-3 ЦПК України) // Офіційний вісник України. — 2001. — № 22. — С. 89. — Ст.1004.
23. Конституційний Суд України у цифрах у 2008 році [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. — Режим доступу: www.ccu.gov.ua/uk/publi sh/article /30005
24. Висновки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо підвищення ефективності діяльності Конституційного Суду України в галузі захисту прав людини [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. — Режим доступу: www.ombudsman.kiev.ua/spiv_45.htm

Анотація

Волкова Д. С. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини і національні судові інституції: питання функціональної взаємодії. — Стаття.

У статті в контексті конституційно обумовленого принципу взаємодії гілок державної влади розглядаються питання функціональної взаємодії Уповноваженого Верховної Ради України та інститутів судової влади України у сфері забезпечення прав людини.

Ключові слова: принцип функціональної взаємодії, права людини, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, суди України.

Аннотация

Волкова Д. Е. Уполномоченный Верховной Рады Украины по правам человека и национальные судебные институции: вопросы функционального взаимодействия. — Статья.

В статье в контексте конституционно обусловленного принципа взаимодействия ветвей государственной власти рассматриваются вопросы функционального взаимодействия Уполномоченного Верховной Рады Украины и институтов судебной власти Украины в сфере обеспечения прав человека.

Ключевые слова: принцип функционального взаимодействия, права человека, Уполномоченный Верховной Рады Украины по правам человека, суды Украины.

Summary

Volkova D. E. The Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights and national judicial institutions: the functional problems of interaction. — Article.

In the article in the context of the constitutionally conditioned principle of co-operation of branches of state power the questions of functional interoperability of the authorized Agent of Verkhovna Rada of Ukraine and institutes of department judicial of Ukraine are examined in the field of providing of human rights.

Keywords: principle of interoperability, human rights, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, Ukrainian courts.